

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

6.3.2025

Kannanotto vaihtoehtoisista toimintamuodoista ikäihmisten toimintakyvyn tukemiseen ja yksinäisyyden lievittämiseen

Monipalveluvaliokunta on kuullut kokouksessaan 5.3.2025 suunnitelman vähentää ikäihmisten päivätoimintaa ja muuttaa etäpäivätoiminnaksi sekä samalla hakea vaihtoehtoisia tapoja kehittää yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ikäihmisille tarkoitettuja toimintoja. Kiitämme meille annetusta perusteellisesta esityksestä ja sen pohjalta käydystä keskustelusta.

Emme pysty tekemään monipalveluvaliokunnan muodollista päätöstä näin lyhyessä ajassa. Niinpä kirjaamme tähän yhteisen kannanoton kaikkia puolueita edustavien jäsenten toimesta.

Haluamme tuoda esille tyytymättömyyttämme siihen, että näin isoa sekä pirkanmaalaisia asukkaita ja ikäihmisiä laajasti puhuttavan suunnitelman sisältö on kokonaisuudessaan tullut esille vasta vuoden 2025 alkupuolella. Kaipaamme laajempaa ja varhaisempaa keskustelu- ja valmistelukulttuuria osana päätöksentekoa Pirkanmaan hyvinvointialueelle näin isojen muutosten ollessa kyseessä.

Haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

1. Kasvokkainen ja fyysisesti läsnä oleva päivätoiminta on kotihoidon piirissä oleville ikäihmisille tärkeä osallisuutta ja henkistä hyvinvointia ylläpitävä ja kehittävä toiminta. Monet ikäihmiset asuvat yksin ja heille päivätoiminta voi olla ainoa toiminta, jossa tavata toisia ihmisiä. Samalla päivätoiminnassa on harjoitettu kotona asumista tukevaa ja mahdollistavaa toimintakykyä kuten lihasvoimaa.

Päivätoiminnan asiakkaat ovat pääasiassa iäkkäitä, säännöllisen kotihoidon tai kotihoidon tukipalvelujen asiakkaita, joiden toimintakyky on joko tilapäisesti tai pysyvästi alentunut siinä määrin, että he tarvitsevat kotona asumisensa tueksi

päiväkeskuspalvelua ja hyötyvät päiväkeskuspalvelusta fyysisesti, psyykkisesti ja/tai sosiaalisesti.

Osa palveluun ohjattavien kotihoidon asiakkaiden kotihoidon käynneistä on voitu korvata päivätoiminnalla. Asiakkaille on voitu tarjota mahdollisuuksien mukaan eri lailla painotettuja päiväkeskuspäiviä. Ymmärryksen mukaan muistisairauden alkuvaiheessa olevia ihmisiä on mukana päivätoiminnassa ja he hyötyvät siitä. Ohjautuminen ryhmiin on toteutettu yhteistyössä asiakasohjauksen kanssa. Asiakkaalle on mahdollistettu osallistuminen kuljetuksilla, jotka eivät itse pääse kulkemaan.

Yhteiskunnallinen tavoite päivätoiminnalla on ollut hyvän vanhenemisen lisäksi hillitä kustannusten kasvua pidentämällä kotona asumisen aikaa. Jo kuukaudenkin pidemmällä kotona asumisen ajalla on merkittävä kustannusvaikutus nykyisellään Pirhan asiakasmäärillä.

Monipalveluvaliokunta ei ole nähnyt riskianalyysejä siitä kuinka vaihtoiset kustannukset vaativimmissa ja kalliimmissa palveluissa voivat kasvaa, mikäli uusi etätoimintamalli otetaan käyttöön.

2. Nopea päätös ikäihmisten päivätoiminnan lakkauttamisesta ja siirtämisestä etäpäivätoiminnaksi ei ota myöskään huomioon ikäihmisten määrän huomattavaa kasvua tulevaisuudessa. Se tarkoittaa myös muutosta hauraiden ihmisten määrässä ja samalla tarkoittaa uudenlaisten tarpeiden yleistymistä merkittävästi.

Otamme esimerkin Tampereen väestösuunnitteesta vuosille 2021-2040:

- tamperelaisten 85+ vuotiaiden määrä kasvaa 6000:sta 13 000:een ihmiseen
- tamperelaisten 75+ vuotiaiden määrä kasvaa 22 000:sta ihmisestä 36 000:een ihmiseen

Tavoitteeksi Pirkanmaalla 2030 on otettu, että vanhimmassakin ikäryhmässä 75 prosenttia asuu ja elää ilman säännöllisiä kotihoidon palveluja tai muita ikäihmisten palveluja. Tampereen seutukaupunkien tilanne lienee hyvin samankaltainen Tampereen kanssa. Pirkanmaan reuna-alueilla väestön ikärakenteen muutoksen kanssa on eletty jo pitempään.

Alueellamme on tuhansittain itsenäisesti asuvia ikäihmisiä, joille palvelujen ja asiointimahdollisuuksien saavutettavuus on ratkaisevan tärkeää. Erilaisten tutkimusten mukaan jo nyt suuri määrä ikäihmisiä ei kykene ilman saattajaa liikkumaan kodin ulkopuolella, sillä esteenä on muistiin tai kävelykykyyn tai aisteihin liittyvä toimintakyvyn alentuminen.

Ensihoito tapaa paljon ikäihmisiä, joilla suurin hätä saattaa olla yksinäisyyden aiheuttamat oireet. Henkilö ei ole minkään palvelun piirissä, mutta hyötyisi esimerkiksi kasvokkain tapahtuvasta päivätoiminnasta.

3. Meillä on kansallista ja kansainvälistä tutkimusnäyttöä kasvokkaista päivätoimintaa tukevasta tutkimuksesta. Duodecimin ja Suomen Akatemian järjestämän konsensuskokouksen tuotoksen vuonna tiivistä Duodecimin asettaman ohjausryhmän puheenjohtaja, psykiatrian professori Jyrki Korkeila: *"Ihmisten välinen sosiaalinen yhteys on aivoille ja mielelle perustavanlaatuisen tarpeellista"* (Konsensus 2020: Aivot ja mieli – terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen: <https://www.duodecim.fi/wp-content/uploads/sites/9/2020/03/Konsensuslausuma-versio-1.6-3.pdf>)

Loneliness Can Change the Brain (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/search/research-news/10659/>)

Kanadalaisten tutkimus on toteutettu pitkittäisasetelmana eli 6 vuoden mittainen seuranta, ja seurattu millaisia vaikutuksia muistiin on (myös erikseen tarkasteltuna) sosiaalisella eristyneisyydellä eli SI (harvoja ihmiskontakteja) ja koetulla yksinäisyydellä eli LON. Näiden vaikutuksia seurattiin erikseen ja yhdessä. Eniten muisti heikkeni siinä tutkittavien ryhmässä, jossa toteutui sekä SI että LON. (Open access julkaisu: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38788370/2024_Arch_Gerontology_Geriatrics_SI_and_LON.pdf)

4. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on antanut oman suosituksensa Pirkanmaan hyvinvointialueelle viime syksynä. THL:n julkaisu: Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Pirkanmaan hyvinvointialueella: Alueellinen asiantuntija-arvio, syksy 2024:

”Suosituksena THL esittää päivätoiminnan osalta, että hva varmistaa kuntouttavan päivätoiminnan saatavuuden keskeisenä varhaisen vaiheen palveluna kotona asuville, omaishoitoa tai kotihoitoa tarvitseville ikääntyville.”

Myös vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo on 26.2.2025 on ottanut kantaa asiaa todeten:

”Kuntouttava päivätoiminta säilytettävä, jotta omaishoidossa olevat ja yksinasuvat paljon tukea tarvitseva ikääntyneet saavat riittävän tuen kotona asumiseen.”

5. Monipalveluvaliokunnan kokouksessa esiteltiin laskelman kalleuteen haluamme kiinnittää huomiota. Se ylittää merkittävästi ympärivuorokautisen palveluasumisen hinnaksi asetetun 175 euroa vuorokaudelta viime syksyn kilpailutuksessa.

Mikä olisi ollut hinta, jos se olisi laskettu päivätoimintapäivien suoritteina? On tarpeen myös kysyä, käytämmekö tehokkaasti päivätoimintapaikkoja? Aiemmissa kuntien toimintamalleissa varauduttiin asiakkaiden sairastumiseen ylibuukkaamisella, jonka kautta saatiin nostettua käyttöaste ymmärtääksemme melko korkeaksi.

6. Saimme monipalvelukunnan kokouksessa kattavan selvityksen hyvinvointialueen johtajan asettaman työryhmän työstä vaihtoehtoisten suunnitelmien järjestämisestä. Työryhmä on tehnyt sen puheenjohtajan johdolla ansiokasta työtä. Se ei ole ratkaisu ikäihmisten päivätoimintaan, mutta lähestyy uudella tavalla pirkanmaalaisten ihmisten yhteisöllisten ja sosiaalisten tarpeisiin vastaamista. Korostamme kuitenkin, että tällä toiminnalla ei voi järjestää sosiaalihuoltolain tarkoittamia palveluita tai osallisuutta tukevaa toimintaa.

Pidämme työryhmän työtä erittäin tärkeänä tulevaisuuden kannalta. Se on arvokkaalla tavalla valmistellut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen mahdollisuuksia kuntien ja järjestötoimijoiden kautta. Pidämme tällaista yhteisöllisen vastuun edistämistä vahvojen järjestöjen ja kolmannen sektorin toimijoiden toimesta tärkeänä tulevaisuuden toimintamallina.

Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota riskeihin, joita saattaa koitua sitä kautta, että jotkut toimijat tai intressitahot näkevät niissä kilpailuneutraliteettiuhkia.

Lopuksi haluamme todeta, että kasvokkaista, fyysisesti läsnä olevaa päivätoimintaa tulee tarjota jatkossakin sitä tarvitseville. Korona-aika lähimenneisydessämme osoitti yksinäisyyden ja yksinäisyyden tunteen vahvistumista sekä mielenterveysongelmien ja syrjäytymisen lisääntymistä. On tärkeitä huomata myös, että reuna-alueilla tietoliikenneyhteydet eivät välttämättä toimi aina luotettavalla tavalla.

Tampereella, Kangasalalla, Kihniöllä, Mänttä-Vilppulassa ja Nokiolla 6.3.2025

Markku Virkamäki (sd)
puheenjohtaja

Mauri Jussila (kok)
1. varapuheenjohtaja

Mervi Veijola (vas)
2. varapuheenjohtaja

Henri Backman (vihreät)
jäsen

Arto Lampinen (kesk)
jäsen

Janne Ojala (ps)
jäsen

Sirpa Pursiainen-Hautala (kd)
jäsen